

Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право
УДК 343.35:339.543

Каплій Олена Володимирівна

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри конституційного та адміністративного права і процесу
Чорноморський національний університет імені Петра Могили*

Kapliy Olena

*Candidate of Legal Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of
Constitutional and Administrative Law and Process
Petro Mohyla Black Sea National University
ORCID: 0000-0002-3737-4781*

Артёмов Ілля Ігорович

*студент юридичного факультету
Чорноморського національного університету імені Петра Могили*

Artyomov Ilya

*Student of the Faculty of Law
Petro Mohyla Black Sea National University*

**ЗДІЙСНЕННЯ МИТНИХ ФОРМАЛЬНОСТЕЙ НА МОРСЬКОМУ
ТРАНСПОРТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
PERFORMANCE OF CUSTOMS FORMALITIES ON MARINE
TRANSPORT UNDER THE CONDITIONS OF MARTIAL LAW**

Анотація. Статтю присвячено дослідженню адаптаційних процесів, що відбуваються в національному законодавстві у сферах митного та морського права, зумовлених обставинами воєнного часу. Висвітлено підстави, відповідно до яких дослідження морських вантажоперевезень, в актуальних умовах, є пріоритетним напрямом

дослідження. У статті розглянуто актуальний стан митного законодавства України в аспекті проходження митних формальностей морським транспортом. Статтю присвячено дослідження зміни, що були внесені в законодавство у зв'язку з оголошенням воєнного стану, а саме – суттєве спрощення процесу проходження митних формальностей для товарів, що мають гуманітарне, військове, інфраструктурне чи інше важливе значення для обороноздатності держави. У статті надано характеристику Законам України від 13.12.2022 р. № 2837-IX, 10.04.2023 р. № 3020-IX, № 3324-IX та 3325-IX від 10.08.2023 р. В ході дослідження були проаналізовані майбутні зміни до законодавства, які станом на дату написання статті прийняті законодавцем, проте ще не набрали законної сили. Розглянуті законопроекти, що мають на меті внесення змін до митного та суміжного законодавства в аспекті досліджуваного питання. На підставі аналізу законопроектів надано характеристику тенденціям правотворчості в умовах воєнного стану, озвучено критичні зауваження до деяких пропозицій та висловлені можливі варіанти доопрацювання розглянутих проектів. У статті досліджується поняття безпеки мореплавства, особливості забезпечення безпеки мореплавства в портах України, відповідальних за це суб'єктів. Проведено аналіз зводів звичаїв найбільших функціонуючих портів України, висвітлено обставини, за яких, відповідне до закону, порти не несуть відповідальності за збитки, завдані водним суднам. За результатами проведеного аналізу висловлено позицію, про пряму залежність належних гарантій безпеки мореплавства для іноземних судів та функціонуванні митних формальностей. У статті викристалізовується необхідність одночасного розгляду змін до митного законодавства у сукупності зі змінами до морського законодавства. Стаття висвітлює актуальність паралельного розгляду митного та морського прав в аспекті забезпечення безпеки мореплавства.

Ключові слова: митні формальності, імпорт, транзит, воєнний стан, законодавчі зміни, реформування, безпека мореплавства, гуманітарна допомога, військова техніка, мито, податки.

Summary. The article is devoted to the study of adaptation processes taking place in national legislation in the spheres of customs and maritime law caused by wartime circumstances. The reasons for which the study of sea freight transportation, in current conditions, is a priority area of research are highlighted. The article examines the current state of customs legislation of Ukraine in the aspect of passing customs formalities by sea transport. The article is devoted to the study of the changes made to the legislation in connection with the declaration of martial law, namely, the significant simplification of the process of passing customs formalities for goods that have humanitarian, military, infrastructural or other important significance for the state's defense capability. The article describes the Laws of Ukraine No. 2837-IX dated 13.12.2022, No. 3020-IX dated 10.04.2023, No. 3324-IX and 3325-IX dated 10.08.2023. The study analyzed future changes to legislation, which, as of the date of writing the article, have been adopted by the legislator, but have not yet entered into force. Considered draft laws aimed at making changes to customs and related legislation in the aspect of the researched issue. On the basis of the analysis of the draft laws, the characteristics of law-making trends under martial law conditions were given, critical remarks were voiced about some proposals, and possible options for finalizing the considered projects were expressed. The article examines the concept of maritime safety, features of ensuring maritime safety in the ports of Ukraine, the subjects responsible for it. An analysis of the customs of the largest functioning ports of Ukraine was carried out, the circumstances under which, in accordance with the law, ports are not responsible for damages caused to water vessels were highlighted. Based on the results of the analysis, the position was expressed about the direct

dependence of proper guarantees of maritime security for foreign ships and the functioning of customs formalities. The article crystallizes the need for simultaneous consideration of changes to customs legislation together with changes to maritime legislation. The article highlights the relevance of parallel consideration of customs and maritime law in the aspect of ensuring maritime safety.

Key words: *customs formalities, import, transit, martial law, legislative changes, reforms, maritime security, humanitarian aid, military equipment, customs duties, taxes.*

Постановка проблеми. Повномасштабна війна ставить перед Україною безліч випробувань, які потребують швидких та зважених рішень. Кожного дня ми боремося та виборюємо можливість продовжувати наш бій наступного дня. Разом з тим, величезну роль у нашому спротиві відіграють вантажі, що надходять з-за кордону. До них належить військова техніка, гуманітарна допомога, транспортні засоби та незліченні кількості інших об'єктів, поставлених нашими союзниками чи придбаних волонтерами, які проходять митний кордон України. В цьому аспекті, вважаємо особливо актуальним дослідити зміни, що їх зазнали митні формальності в умовах воєнного стану.

Зважаючи на фактичну відсутність в Україні вантажного авіап перевезення, в нашому дослідженні, ми приділили особливу увагу змінам у законодавстві, що стосуються саме морських перевезень. А оскільки першочерговою підставою існування морського сполучення між Україною та іншими країнами є забезпечення безпечного (наскільки це можливо) стану мореплавства, доцільним, вважаємо, дослідити зміни, що їх зазнало митне законодавства у сукупності зі змінами портового законодавства в аспекті забезпечення безпеки мореплавства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем та перспектив змін у здійсненні митних формальностей в умовах воєнного стану та їх взаємозв'язок із належним забезпеченням безпеки мореплавства ще не має достатньо широкого висвітлення у наукових джерелах через новизну теми. Серед науковців, які досліджували митне законодавство в умовах воєнного стану можна виділити напрацювання таких правознавців, як А.В. Дзюбинський, О.В. Дзюбинська, О.В. Шегинський [3].

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Головним завданням статті є дослідження актуального законодавства з питань проходження митних формальностей морським транспортом; обґрунтування необхідності розгляду митного законодавства у його сукупності із морським у сфері забезпечення безпеки мореплавства; аналіз змін, які вже були внесені, або ще не набрали законної сили; надання характеристики існуючим законопроектам у досліджуваній сфері.

Виклад основного матеріалу. Перетин митного кордону неминуче пов'язаний із виконанням митних формальностей – сукупності дій, що підлягають виконанню відповідними особами і митними органами, а також автоматизованою системою митного оформлення з метою дотримання вимог законодавства України з питань митної справи [1].

Зараз, коли авіаційне сполучення між Україною та іншими країнами перекрито, фактично, весь тягар митного контролю покладений на пункти водного та автомобільного сполучення. Так, за прогнозами Європейської організації з безпеки аеронавігації, обмеження на польоти в повітряному просторі України триватимуть до 2029 року [2, с. 19].

В останніх наукових дослідженнях відзначається особлива важливість, в умовах війни, за рахунок, в тому числі, і здійснення ефективної митної політики, забезпечити внутрішні потреби та оптимальний баланс між імпортом та експортом [3, с. 99]. Враховуючи вищезазначене, особливо актуальним є дослідження змін у законодавстві,

які впливають як на митну, так і на портову галузі права. Разом з тим, в нашому дослідженні, вважаємо доцільним зробити акцент на забезпеченні безпеки мореплавства. На нашу думку, забезпечення такого стану мореплавства, при якому іноземні судна можуть заходити в українські порти є мінімальною передумовою для обговорення митного законодавства взагалі, оскільки за відсутності суб'єктів перетину митного кордону, фактично, відпадає необхідність у дотриманні митних формальностей.

Відповідно до Постанови Кабінету міністрів України (далі – КМУ) від 30.12.2022 р. № 1499 безпека мореплавства – стан мореплавства, за якого мінімальними є пов'язані з ним ризики загибелі людей або завдання шкоди їх здоров'ю; загибелі, аварії або пошкодження суден, пошкодження або втрати вантажів, будь-якого іншого майна; забруднення навколишнього природного середовища [4]. Особи, транспортні засоби і товари пропускаються через державний кордон після здійснення відповідно до вимог нормативно-правових актів прикордонного, митного контролю ... у разі морського, річкового та поромного сполучення – контролю суден з метою забезпечення безпеки плавання [5].

На взаємозв'язок морської та митної галузей права у досліджуваній сфері наглядно вказує адаптація митних формальностей до викликів воєнного часу. Так, 30.08.2023 р. Президентом України були підписані закони № 3324-IX та 3325-IX від 10.08.2023 р., відповідно до яких тимчасово, до 01.01.2024 р. звільняються від оподаткування ввізним митом при ввезенні на митну територію України та поміщенні в митний режим імпорту морські судна для використання виключно як пошуково-рятувальні одиниці ... оплата вартості яких здійснюється за рахунок коштів державного бюджету [6; 7].

Вважаємо прийняття цих змін позитивним зрушенням в процесі розвитку законодавчої бази забезпечення безпеки мореплавства. Разом з

тим, поза увагою залишається той колосальний вплив, який здійснюють волонтерські організації, в тому числі і при закупівлі човнів [8]. На нашу думку, з вказаної статті слід виключити положення, яке визначає державний бюджет як виключне джерело коштів для закупівлі морських суден, що значною мірою посприяє волонтерській діяльності.

Схожими за спрямованістю є Закони України від 13.12.2022 р. № 2837-IX і 10.04.2023 р. № 3020-IX, Так, відповідно до їх положень, ряд товарів (безпілотні апарати, енергетичне обладнання, військове спорядження, тощо) на період дії воєнного стану, що ввозяться на митну територію України ... звільняються від оподаткування ввізним митом. Пропуск через митний кордон, митний контроль та митне оформлення зазначених у цьому пункті товарів здійснюються у першочерговому порядку. Плата за виконання митних формальностей щодо таких товарів поза місцем розташування митних органів або поза робочим часом, установленим для них, не справляється [9; 10].

Також важливо зазначити, що вже з 01.12.2023 р. набирає чинності Постанова КМУ від 05.09.2023 р. № 953 [11]. Відповідно до її положень, пропуск гуманітарної допомоги через митний кордон України та її митне оформлення здійснюються у пунктах пропуску через державний кордон України без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності шляхом подання декларації.

Позитивно оцінюємо зміни порядку проходження митних формальностей для товарів переважно військового призначення, у відповідності до європейських та північноатлантичних стандартів процедур декларування військової техніки та інших товарів що були внесені до Митного кодексу Законом України від 23.08.2023 р. № 3345-IX [12]. Так, згідно зі змінами, незалежно від виду транспорту для декларування у митний режим транзиту військової техніки та інших товарів підрозділів збройних сил держав – членів ЄС, держав НАТО та

інших держав, допущених на територію України, замість митної декларації може використовуватися Форма 302 за формою держави направлення таких підрозділів. Також широкий перелік товарів, транспортних засобів, видів військової техніки та інших товарів підрозділів збройних сил поміщені у митний режим тимчасового ввезення з умовним повним звільненням від оподаткування митними платежами.

В ході аналізу вищенаведених нормативних актів можна побачити, що українське законодавство демонструє свою динамічність та здатність відповідати вимогам часу. Разом з тим вважаємо, що не дивлячись на однозначно позитивний характер послаблення митних формальностей для ввезення вказаних товарів, описані зміни до законодавства приймаються недостатньо оперативно.

Фактом, який вказує на необхідність здійснення рішучих законодавчих дій є те, що станом на початок 2023 року загальні прямі збитки портової інфраструктури оцінювались у \$496 млн. До даної оцінки входить як інфраструктура морських портів, так і об'єкти внутрішньоводного транспорту, які зазнали руйнувань внаслідок війни. Загалом від початку війни зруйновано або пошкоджено майно в щонайменше чотирьох портах. Наприклад, було зруйновано зерновий термінал в Миколаївському порту "Ніка-Тера" [13, с. 20].

Низький рівень безпеки мореплавства драматично впливає на експортний потенціал українських портів. Враховуючи зрив російською федерацією зернової угоди, підвищені ризики знищення торгових суден, міжнародні страхові компанії відмовляють у страхуванні тих, що прямують до українських портів. Так, наприклад, Генеральний директор найбільшого у світі страховика Lloyd's Джон Ніл сказав, що його компанія буде готова страхувати перевезення зерна з українських портів тільки у разі, якщо вдасться встановити міжнародні коридори за аналогією з розірваною росією зерновою угодою [14].

Для порівняння – минулого року Минулого року Euroins Insurance Group (EIG), що входить до складу компанії Eurohold Bulgaria AD і є однією з провідних незалежних страхових груп у Східній Європі застрахувала близько 1 800 партій зерна на суму 5 млрд доларів США, що становить 65% від загальної вартості експорту зерна з України. За даними Statista, 2022 року Україна експортувала зерно на суму USD 7,624 млрд [15].

На рівні національного законодавства, страхування саме від ризиків воєнного характеру також не знаходить свого забезпечення. Так, стаття 239 Кодексу торговельного мореплавства (далі – КТМ) передбачає, що за договором морського страхування страховик зобов'язується за обумовлену плату у разі настання передбачених у договорі небезпечностей або випадковостей, яких зазнає об'єкт страхування, відшкодувати страхувальнику або іншій особі, на користь якої укладено договір, понесені збитки. Проте відповідно до ст. 261 КТМ, страховик не відповідає за збитки, що виникли внаслідок різного роду воєнних дій або військових заходів та їх наслідків [16].

Дослідивши Зводи звичаїв найбільших портів України, також можна помітити спільний елемент у вигляді зняття з себе відповідальності за обставини воєнного характеру. Так, наприклад, відповідно до п.11.5 Зводу звичаїв порту «Одеса» у разі настання форс-мажорних обставин (війна, стихійне лихо, обмерзання, страйк, тощо) адміністрація порту на період дії форс-мажорних обставин звільняється від відповідальності за невиконання або неналежне виконання своїх зобов'язань перед контрагентами [17].

Ідентичні положення містяться у зводах звичаїв Морського порту Миколаїв, Усть-Дунайськ та Ізмаїл [18; 19; 20].

За загальним правилом, передбаченим ст. 74 КТМ України організація та забезпечення безпеки мореплавства у морському порту покладаються на адміністрацію морських портів України [16]. Аналогічні

положення містяться у вищезгаданому законі про морські порти, відповідно до ст. 14 якого нагляд за мореплаванням у морському порту здійснюється капітаном морського порту, який очолює службу капітана морського порту. Безпека мореплавання в акваторії морського порту забезпечується адміністрацією морських портів України, власниками морських терміналів і гідротехнічних споруд, судновласниками, іншими суб'єктами господарювання, що провадять свою діяльність у морському порту [21].

Проаналізувавши Правила контролю суден з метою забезпечення безпеки мореплавання, що затверджені наказом Міністерства транспорту України від 17.07.2003 р. № 545, можна зробити висновок, що забезпечення безпеки мореплавання полягає у сумлінній перевірці відповідності судна усім вимогам закону. При цьому перевіряються, зокрема

- суднові документи і свідоцтва та інші документи;
- відповідність технічного стану суден вимогам міжнародних договорів України та національних актів законодавства з безпеки судноплавання;
- підготовленість екіпажу у відповідності до методів особистого виживання, протипожежної безпеки та боротьби з пожежею, а також компетентність у питаннях особистої безпеки та громадських обов'язків [22].

На нашу думку, враховуючи безпрецедентний характер загроз, з якими нині стикається портова інфраструктура України та кожне судно, що користується нашими портами, можна стверджувати, що забезпечення безпеки мореплавання вже є обов'язком не стільки Адміністрації морських портів України, як усієї української держави в цілому.

З метою забезпечення безпеки мореплавання, постановою КМУ від 26 травня 2023 р. № 548 було затверджено Порядок надання гарантій

компенсації шкоди, заподіяної внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України та воєнних дій на території України, фрахтувальникам, операторам та/або власникам морських суден та суден внутрішнього плавання, що ходять під прапором України та під прапорами іноземних держав [23].

Відповідно до вказаного порядку, компенсація шкоди здійснюється судновласнику, якому страховиком письмово відмовлено у наданні страхового відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок збройної агресії російської федерації проти України та воєнних дій на території України, що сталися під час воєнного стану в Україні, за договором страхування та/або страховим полісом чи Р&І полісом, та/або за правилами відповідного Р&І клубу. Оцінка завданої шкоди здійснюється суб'єктом оціночної діяльності шляхом проведення оцінки майна відповідно до вимог Закону України "Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні" [24].

Старша наукова співробітниця Інституту економічних досліджень та політичних консультацій Ірина Коссе зазначила, що: «Цей документ спрямований на стимулювання міжнародних страхових компаній до страхування суден, що прямують до українських портів, і відновлення повноцінного функціонування українських портів на Чорному морі» [25].

Разом з тим, на нашу думку, неврегульованим залишається питання відшкодування витрат тим суднам, що взагалі не мали страховки. Зважаючи на тенденцію до відмови у страхуванні суден, що прямують до українських портів вже поза межами зернової угоди, вважаємо доцільним гарантувати їм потенційні збитки, завдані державою-агресором. Це, на нашу думку, дозволить Україні в більшому обсязі виконати взяті на себе зобов'язання, щодо гарантування безпеки мореплавства.

У 2022 р., через блокаду морського узбережжя ворогом, переробка вантажів морськими портами України скоротилась на 61,5 %, зокрема

експортних – на 54,4 %, а імпорتنих – на 70,3 %. Лише порти Дунайського регіону в умовах російської агресії продовжують повноцінно працювати. У 2022 р. вони змогли наростити переробку вантажів утричі – з 5,5 млн т до 16,5 млн т, переважно доправляючи їх річкою Дунай до румунського порту Констанца [26].

Базовим документом для визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії російської федерації є постанова КМУ від 20.03.2022 р. № 326 [27].

Зважаючи на особливу важливість Дунайських портів, Міністерство інфраструктури наказом від 09.07.2022 р. № 503 затвердило порядок оцінки шкоди, заподіяної внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України та воєнних дій на території України, у сферах безпеки судноплавства в акваторії українських портів у Дунайському регіоні та перевезень залізничним транспортом [28]. Також методику оцінки збитків портової інфраструктури було регламентовано, зокрема, наказом Міністерства інфраструктури від 24.03.2023 р. № 182 [29].

Розглядаючи забезпечення можливості власникам суден виконання зобов'язань за контрактом як елемент безпеки мореплавства, можна, також, вказати на законопроект про внесення змін до статті 13 Закону України "Про фінансові механізми стимулювання експортної діяльності" № 9146 від 27.03.2023 р. [30].

Так, автори пропонують дозволити страхувати ряд від випадків простою, затримки, несвоєчасного виконання договору та полягає у компенсації витрат на оплату пені, штрафів за договором (контрактом) або додаткових логістичних витрат з причин воєнних дій. Ми вважаємо запропонований законопроект доцільним та таким, що сприятиме діяльності українських портів.

В контексті дослідження забезпечення безпеки мореплавства викликає інтерес також законопроект № 9283-1 від 23.05.2023 р. Зокрема, у

вказаному проєкті автори пропонують передачу функцій навігаційно-гідрографічного забезпечення Збройним Силам України [31]. На нашу думку, покладення на морські ЗСУ додаткових обов'язків, що не входять до переліку, встановлено ст. 17 Конституції України (захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки) [32], особливо в умовах повномасштабної війни, негативно вплине на обороноздатність країни загалом та на безпеку мореплавства зокрема.

Оскільки одними з ключових джерел морського права є міжнародні договори, вважаємо доцільним, також, розірвання Україною тих угод, що продемонстрували свою неспроможність забезпечити безпеку мореплавства. Так, відповідно до Закону України від 24.02.2023 р. № 2948-IX, було припинено дію Договору між Україною та Російською Федерацією про співробітництво у використанні Азовського моря і Керченської протоки, від 24.12.2003 р. [33]. Також 1 жовтня 2023 року Україна вийшла з Угоди про створення Чорноморської Групи Військово-Морського Співробітництва, що було постановлено Законом від 24.02.2023 р. № 2949-IX [34].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що українська держава, в небачених раніше умовах проводить адаптацію митного та морського законодавства до вимог, що ставить перед нею сучасність. В першу чергу це виражається у спрощенні митних формальностей для товарів військового та гуманітарного призначення, уніфікації та приведенні актуального законодавства до європейських стандартів та стандартів НАТО. Також істотну роль у забезпеченні діяльності митних органів відіграють зміни, які встановлюють підвищені гарантії безпеки мореплавства для суден, що заходять в українські порти. Очевидним видається той факт, що за відсутності вищеназваних гарантій, морське

вантажоперевезення спіткає участь повітряного – тому вважаємо недоцільним розглядати виключно зміни митної галузі права у відриві від морської.

Серед негативних чинників, виявлених в результаті дослідження хочемо відмітити недостатню рішучість законодавця у впровадженні змін до законодавства. Так, спрощення митних формальностей, на нашу думку, відбувається із відчутним запізненням. Також, з аналізу деяких законопроектів вбачається тенденція покладання на Збройні сили України тих обов'язків, що не передбачені Конституцією та матимуть негативний вплив на обороноздатність.

У цілому, на нашу думку, досліджені зміни у здійснені митних формальностей в умовах воєнного стану можна охарактеризувати з позитивного боку. Разом з тим, українське законодавство потребує подальших змін, в тому числі в контексті адаптації до світових стандартів.

Література

1. Митний кодекс України : Кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495-VI : станом на 1 жовт. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення: 10.10.2023).
2. Supporting European Aviation EUROCONTROL. 31 May 2023. URL: <https://www.eurocontrol.int/sites/default/files/2023-03/eurocontrol-seven-year-forecast-2023-2029-spring-2023.pdf> (дата звернення: 09.10.2023).
3. Дзюбинський А.В., Дзюбинська О.В., Шегинський О.В. Митна політика в умовах воєнного стану. *Товарознавчий вісник*. 2023. Вип. 16. С. 98-104. URL: <http://tovvisnik.lutsk-ntu.com.ua/index.php/tovvisnik/article/view/246/216> (дата звернення: 11.10.2023).

4. Деякі питання присвоєння звань особам командного складу морських суден : Постанова Кабінету Міністрів України від 30.12.2022 р. № 1499 : станом на 9 черв. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1499-2022-п#Text> (дата звернення: 10.10.2023).
5. Питання пропуску через державний кордон осіб, автомобільних, водних, залізничних та повітряних транспортних засобів перевізників і товарів, що переміщуються ними : Постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2012 р. № 451 : станом на 24 січ. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/451-2012-п#Text> (дата звернення: 10.10.2023).
6. Про внесення змін до розділу XXI "Прикінцеві та перехідні положення" Митного кодексу України щодо підтримки діяльності з охорони людського життя на морі відповідно до міжнародних договорів України : Закон України від 10.08.2023 р. № 3324-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3324-20#Text> (дата звернення: 09.10.2023).
7. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо підтримки діяльності з охорони людського життя на морі відповідно до міжнародних договорів України : Закон України від 10.08.2023 р. № 3325-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3325-20#Text> (дата звернення: 10.10.2023).
8. Одеські волонтери передали Херсонщині цілу флотилію човнів. *UCI Online : вебсайт*. URL: <https://usionline.com/odeski-volontery-peredaly-khersonshchyni-tsilu-flotyliiu-chovniv/> (дата звернення: 08.10.2023).
9. Про внесення змін до Митного кодексу України щодо особливостей ввезення на митну територію України товарів для потреб безпеки і оборони у період воєнного стану : Закон України від 10.04.2023 р. №

- 3020-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3020-20#Text> (дата звернення: 11.10.2023).
10. Про внесення зміни до розділу XXI "Прикінцеві та перехідні положення" Митного кодексу України щодо сприяння відновленню енергетичної інфраструктури України : Закон України від 13.12.2022 р. № 2837-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2837-20#Text> (дата звернення: 10.10.2023).
11. Деякі питання присвоєння звань особам командного складу морських суден : Постанова Кабінету Міністрів України від 30.12.2022 р. № 1499 : станом на 9 черв. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1499-2022-п#Text> (дата звернення: 09.10.2023).
12. Про внесення змін до Митного кодексу України та інших законів України щодо уніфікації з європейськими та північноатлантичними стандартами процедур декларування військової техніки та інших товарів : Закон України від 23.08.2023 р. № 3345-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3345-20#Text> (дата звернення: 10.10.2023).
13. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України за рік від початку повномасштабного вторгнення. *KSE Institute* : вебсайт. 2023. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/03/UKR_Feb23_FINAL_Damages-Report-1.pdf (дата звернення: 11.10.2023).
14. Saul J., Cohn C. Exclusive: Lloyd's in talks with UN over new Black Sea grain insurance cover. *Reuters* : вебсайт. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/lloyds-talks-with-un-over-new-black-sea-grain-insurance-cover-ceo-2023-09-07/> (дата звернення: 08.10.2023).

15. Eurohold застрахував 65% експорту зерна України у 2022 році через EIG. *Euroins* : вебсайт. URL: <https://euroins.com.ua/news/eurohold-zastrahuvav-65-eksportu-zerna-ukrayini-u-2022-roci-cherez-eig> (дата звернення: 11.10.2023).
16. Кодекс торговельного мореплавства України : Кодекс України від 23.05.1995 р. № 176/95-ВР : станом на 1 січ. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176/95-вр#Text> (дата звернення: 07.10.2023).
17. Звід звичаїв морського порту Одеса. Одеса, 2015. URL: <https://www.uspa.gov.ua/wp-content/uploads/2022/09/odesa-zvit-zvichai.pdf> (дата звернення: 10.10.2023).
18. Звід звичаїв морського порту Ізмаїл. Ізмаїл, 2023. URL: <https://www.uspa.gov.ua/wp-content/uploads/2022/09/izmail-zvit-zvichai.pdf> (дата звернення: 10.10.2023).
19. Звід звичаїв морського порту Усть-Дунайськ. Вилкове 2015. URL: <https://www.uspa.gov.ua/wp-content/uploads/2022/09/ust-dunaisk-zvit-zvichai.pdf> (дата звернення: 10.10.2023).
20. Звід звичаїв морського порту Миколаїв. Миколаїв, 2015. URL: <https://www.uspa.gov.ua/wp-content/uploads/2022/09/mikolaiv-zvit-zvichai.pdf> (дата звернення: 10.10.2023).
21. Про морські порти України : Закон України від 17.05.2012 р. № 4709-VI : станом на 1 січ. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4709-17#Text> (дата звернення: 11.10.2023).
22. Про затвердження Правил контролю суден з метою забезпечення безпеки мореплавства : Наказ М-ва трансп. України від 17.07.2003 р. № 545 : станом на 10 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0353-04#Text> (дата звернення: 09.10.2023).

23. Про затвердження Порядку надання гарантій компенсації шкоди, заподіяної внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України та воєнних дій на території України, фрахтувальникам, операторам та/або власникам морських суден та суден внутрішнього плавання, що ходять під прапором України та під прапорами іноземних держав : Постанова Кабінету Міністрів України від 26.05.2023 р. № 548. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/548-2023-п#Text> (дата звернення: 08.10.2023).
24. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні : Закон України від 12.07.2001 р. № 2658-III : станом на 22 трав. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2658-14#Text> (дата звернення: 08.10.2023).
25. Індекс реформ 213: компенсації судовласникам втрат, пов'язаних з військовими ризиками, та закон про якість вищої освіти. *Вокс Україна : вебсайт*. URL: <https://voxukraine.org/indeks-reform-206-kompensatsiyi-sudovlasnykam-vtrat-pov-yazanyh-z-vijskovymu-ryzykamy-ta-zakon-pro-yakist-vyshhoi-osvity> (дата звернення: 07.10.2023).
26. Напрями підвищення ефективності роботи портів Дунайського регіону. *Національний інститут стратегічних досліджень : вебсайт*. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/napryamy-pidvyshchennya-efektyvnosti-roboty-portiv-dunayskoho-rehionu> (дата звернення: 07.10.2023).
27. Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації : Постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 р. № 326 : станом на 3 трав. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-п#Text> (дата звернення: 10.10.2023).
28. Про затвердження Порядку оцінки шкоди, заподіяної внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України та воєнних дій на

- території України, у сферах безпеки судноплавства в акваторії українських портів у Дунайському регіоні та перевезень залізничним транспортом : Наказ М-ва інфраструктури України від 09.07.2022 р. № 503. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1279-22#Text> (дата звернення: 10.10.2023).
29. Про затвердження Методики визначення шкоди та збитків, завданих інфраструктурі транспорту, інфраструктурі електронних комунікаційних мереж та об'єктів поштового зв'язку внаслідок збройної агресії Російської Федерації : Наказ Всі міжнар. док. від 24.03.2023 р. № 182. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0733-23#Text> (дата звернення: 10.10.2023).
30. Проект Закону про внесення змін до статті 13 Закону України "Про фінансові механізми стимулювання експортної діяльності" щодо страхування експорту продовольчої продукції під час воєнного стану. *Офіційний вебпортал парламенту України Законопроекти*. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41602> (дата звернення: 09.10.2023).
31. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо додаткових заходів зміцнення морської безпеки держави та регулювання діяльності у сфері охорони життя та пошуку і рятування людей на морі». *Офіційний вебпортал парламенту України Законопроекти*. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1793476> (дата звернення: 09.10.2023).
32. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. *Верховна Рада України : вебсайт*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 09.10.2023).

33. Про припинення дії Договору між Україною та Російською Федерацією про співробітництво у використанні Азовського моря і Керченської протоки : Закон України від 24.02.2023 р. № 2948-IX. *Верховна Рада України* : вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2948-20#Text> (дата звернення: 11.10.2023).
34. Про вихід з Угоди про створення Чорноморської Групи Військово-Морського Співробітництва : Закон України від 24.02.2023 р. № 2949-IX. *Верховна Рада України* : вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2949-20#Text> (дата звернення: 11.10.2023).

References

1. Митний кодекс України: Кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495-VI: станом на 01.10.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (date of access: 10.10.2023).
2. Supporting European Aviation EUROCONTROL. 31.05.2023. URL: <https://www.eurocontrol.int/sites/default/files/2023-03/eurocontrol-seven-year-forecast-2023-2029-spring-2023.pdf> (date of access: 09.10.2023).
3. Dziubynskyi A.V., Dziubynska O.V., Shehynskyi O.V. Митна політика в умовах воєнного стану. *Товарознавчий вісник*. 2023. Вип. 16. С. 98-104. URL: <http://tovvisnik.lutsk-ntu.com.ua/index.php/tovvisnik/article/view/246/216> (date of access: 11.10.2023).
4. Деякі питання присьвоєння зван особам командного складу морських суден: Постанова Кабінету Міністрів України від 30.12.2022 р. № 1499: станом на 9 черв. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1499-2022-p#Text> (date of access: 10.10.2023).

5. Pytannia propusku cherez derzhavnyi kordon osib, avtomobilnykh, vodnykh, zaliznychnykh ta povitrianykh transportnykh zasobiv pereviznykiv i tovariv, shcho peremishchuiutsia nymy: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 21.05.2012 r. № 451: stanom na 24.01.2023 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/451-2012-p#Text> (date of access: 10.10.2023).
6. Pro vnesennia zmin do rozdilu XXI "Prykintsevi ta perekhidni polozhennia" Mytnoho kodeksu Ukrainy shchodo pidtrymky diialnosti z okhorony liudskoho zhyttia na mori vidpovidno do mizhnarodnykh dohovoriv Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 10.08.2023 r. № 3324-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3324-20#Text> (date of access: 09.10.2023).
7. Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy shchodo pidtrymky diialnosti z okhorony liudskoho zhyttia na mori vidpovidno do mizhnarodnykh dohovoriv Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 10.08.2023 r. № 3325-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3325-20#Text> (date of access: 10.10.2023).
8. Odeski volontery peredaly Khersonshchyni tsilu flotyliiu chovniv. USI Online: vebsait. URL: <https://usionline.com/odeski-volontery-peredaly-khersonshchyni-tsilu-flotyliiu-chovniv/> (date of access: 08.10.2023).
9. Pro vnesennia zmin do Mytnoho kodeksu Ukrainy shchodo osoblyvostei vvezennia na mytnu terytoriiu Ukrainy tovariv dlia potreb bezpeky i oborony u period voiennoho stanu: Zakon Ukrainy vid 10.04.2023 r. № 3020-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3020-20#Text> (date of access: 11.10.2023).
10. Pro vnesennia zminy do rozdilu XXI "Prykintsevi ta perekhidni polozhennia" Mytnoho kodeksu Ukrainy shchodo spriannia vidnovlenniu enerhetychnoi infrastruktury Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 13.12.2022 r. №

- 2837-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2837-20#Text> (date of access: 10.10.2023).
11. Deiaki pytannia prysvoiennia zvan osobam komandnoho skladu morskykh suden: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 30.12.2022 r. № 1499: stanom na 09.06.2023 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1499-2022-p#Text> (date of access: 09.10.2023).
 12. Pro vnesennia zmin do Mytnoho kodeksu Ukrainy ta inshykh zakoniv Ukrainy shchodo unifikatsii z yevropeiskymy ta pivnichnoatlantychnymy standartamy protsedur deklaruvannia viiskovoi tekhniky ta inshykh tovariv: Zakon Ukrainy vid 23.08.2023 r. № 3345-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3345-20#Text> (date of access: 10.10.2023).
 13. Zvit pro priami zbytky infrastruktury vid ruinuvan vnaslidok viiskovoi ahresii rosii proty Ukrainy za rik vid pochatku povnomasshtabnoho vtorhnennia. KSE Institute: vebseit. 2023. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/03/UKR_Feb23_FINAL_Damages-Report-1.pdf (date of access: 11.10.2023).
 14. Saul J., Cohn C. Exclusive: Lloyds in talks with UN over new Black Sea grain insurance cover. Reuters: vebseit. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/lloyds-talks-with-un-over-new-black-sea-grain-insurance-cover-ceo-2023-09-07/> (date of access: 08.10.2023).
 15. Eurohold zastrakhuvav 65% eksportu zerna Ukrainy u 2022 rotsi cherez EIG. Euroins: vebseit. URL: <https://euroins.com.ua/news/eurohold-zastrakhuvav-65-eksportu-zerna-ukrayini-u-2022-roci-cherez-eig> (date of access: 11.10.2023).
 16. Kodeks torhovelnoho moreplavstva Ukrainy: Kodeks Ukrainy vid 23.05.1995 r. № 176/95-VR: stanom na 01.01.2022 r. URL:

- <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176/95-vr#Text> (date of access: 07.10.2023).
17. Zvid zvychaiiv morskoho portu Odesa. Odesa, 2015. URL: <https://www.uspa.gov.ua/wp-content/uploads/2022/09/odesa-zvit-zvichai.pdf> (date of access: 10.10.2023).
 18. Zvid zvychaiiv morskoho portu Izmail. Izmail, 2023. URL: <https://www.uspa.gov.ua/wp-content/uploads/2022/09/izmail-zvit-zvichai.pdf> (date of access: 10.10.2023).
 19. Zvid zvychaiiv morskoho portu Ust-Dunaisk. Vylkove 2015. URL: <https://www.uspa.gov.ua/wp-content/uploads/2022/09/ust-dunaisk-zvit-zvichai.pdf> (date of access: 10.10.2023).
 20. Zvid zvychaiiv morskoho portu Mykolaiv. Mykolaiv, 2015. URL: <https://www.uspa.gov.ua/wp-content/uploads/2022/09/mikolaiv-zvit-zvichai.pdf> (date of access: 10.10.2023).
 21. Pro morski porty Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 17.05.2012 r. № 4709-VI: stanom na 01.01.2022 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4709-17#Text> (date of access: 11.10.2023).
 22. Pro zatverdzhennia Pravyl kontroliu suden z metoiu zabezpechennia bezpeky moreplavstva: Nakaz M-va transp. Ukrainy vid 17.07.2003 r. № 545: stanom na 10 berez. 2023 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0353-04#Text> (date of access: 09.10.2023).
 23. Pro zatverdzhennia Poriadku nadannia harantii kompensatsii shkody, zapodiianoi vnaslidok zbroinoi ahresii Rosiiskoi Federatsii proty Ukrainy ta voiennykh dii na terytorii Ukrainy, frakhtuvalnykam, operatoram ta/abo vlasnykam morskykh suden ta suden vnutrishnoho plavannia, shcho khodiat pid praporom Ukrainy ta pid praporamy inozemnykh derzhav: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 26.05.2023 r. № 548. URL:

- <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/548-2023-p#Text> (date of access: 08.10.2023).
24. Pro otsinku maina, mainovykh prav ta profesiinu otsinochnu diialnist v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 12.07.2001 r. № 2658-III: stanom na 22 trav. 2023 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2658-14#Text> (date of access: 08.10.2023).
25. Indeks reform 213: kompensatsii sudovlasnykam vtrat, poviazanykh z viiskovymy ryzykamy, ta zakon pro yakist vyshchoi osvity. Voks Ukraina: vebсайт. URL: <https://voxukraine.org/indeks-reform-206-kompensatsiyi-sudovlasnykam-vtrat-pov-yazanyh-z-vijskovymy-ryzykamy-ta-zakon-pro-yakist-vyshhoyi-osvity> (date of access: 07.10.2023).
26. Napriamy pidvyshchennia efektyvnosti roboty portiv Dunaiskoho rehionu. Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen: vebсайт. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/napryamy-pidvyshchennya-efektyvnosti-roboty-portiv-dunayskoho-rehionu> (date of access: 07.10.2023).
27. Pro zatverdzhennia Poriadku vyznachennia shkody ta zbytkiv, zavdanykh Ukraini vnaslidok zbroinoi ahresii Rosiiskoi Federatsii: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 20.03.2022 r. № 326: stanom na 03.05.2023 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-p#Text> (date of access: 10.10.2023).
28. Pro zatverdzhennia Poriadku otsinky shkody, zapodiianoï vnaslidok zbroinoi ahresii Rosiiskoi Federatsii proty Ukrainy ta voiennykh diï na terytorii Ukrainy, u sferakh bezpeky sudnoplavstva v akvatorii ukrainskykh portiv u Dunaiskomu rehioni ta perevezen zaliznychnym transportom: Nakaz M-va infrastruktury Ukrainy vid 09.07.2022 r. № 503. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1279-22#Text> (date of access: 10.10.2023).

29. Pro zatverdzhennia Metodyky vyznachennia shkody ta zbytkiv, zavdanykh infrastrukturi transportu, infrastrukturi elektronnykh komunikatsiinykh merezh ta obiektiv poshtovoho zviazku vnaslidok zbroinoi ahresii Rosiiskoi Federatsii: Nakaz Vsi mizhnar. dok. vid 24.03.2023 r. № 182. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0733-23#Text> (date of access: 10.10.2023).
30. Proekt Zakonu pro vnesennia zmin do statti 13 Zakonu Ukrainy "Pro finansovi mekhanizmy stymuliuvannia eksportnoi diialnosti" shchodo strakhuvannia eksportu prodovolchoi produktsii pid chas voiennoho stanu. Ofitsiinyi vebportal parlamentu Ukrainy Zakonoproekty. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41602> (date of access: 09.10.2023).
31. Poiasniuvalna zapyska do proiektu Zakonu Ukrainy «Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy shchodo dodatkovykh zakhodiv zmitsnennia morskoi bezpeky derzhavy ta rehuliuвання diialnosti u sferi okhorony zhyttia ta poshuku i riatuvannia liudei na mori». Ofitsiinyi vebportal parlamentu Ukrainy Zakonoproekty. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1793476> (date of access: 09.10.2023).
32. Konstytutsiia Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 r. № 254k/96-VR: stanom na 01.01.2020 r. Verkhovna Rada Ukrainy: vebсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr#Text> (date of access: 09.10.2023).
33. Pro pryypynennia dii Dohovoru mizh Ukrainoiu ta Rosiiskoiu Federatsiieiu pro spivrobotnytstvo u vykorystanni Azovskoho moria i Kerchenskoii protoky: Zakon Ukrainy vid 24.02.2023 r. № 2948-IX. Verkhovna Rada Ukrainy: vebсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2948-20#Text> (date of access: 11.10.2023).

34. Pro vykhid z Uhody pro stvorennia Chornomorskoï Hrupy Viiskovo-Morskoho Spivrobotnytstva: Zakon Ukrainy vid 24.02.2023 r. № 2949-IX. Verkhovna Rada Ukrainy: vebsait. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2949-20#Text> (date of access: 11.10.2023).